

LV

LV

LV

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 18.4.2008
COM(2008) 204 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI, REĢIONU KOMITEJAI UN
EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI**

Euro ieviešana Kiprā un Maltā

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI, REĢIONU KOMITEJAI UN
EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI**

Euro ieviešana Kiprā un Maltā

1. IEVADS

Padome 2007. gada 10. jūlijā nolēma atcelt Kipras un Maltas izņēmuma statusu attiecībā vienotās valūtas pieņemšanu no 2008. gada 1. janvāra.

Veiksmīga valūtas nomaiņa abās valstīs apstiprināja, ka, rūpīgi sagatavojoties, pietiek ar četrus nedēļu vienlaicīgas apgrozības periodu pat tādās valstīs, kurās apgrozībā ir ļoti liels daudzums skaidrās naudas¹. Liela daļa no Kipras (95 %) un Maltas (90 %) iedzīvotājiem valūtas nomaiņu savā valstī uztvēra kā vienmērīgu vai diezgan vienmērīgu un efektīvu.

Paziņojumā ietverti svarīgākie valūtas nomaiņas procesa aspekti, jo īpaši skaidrās naudas nomaiņa, administratīvo un finanšu sistēmu pielāgošana, euro ieviešanas faktiskā un uztvertā ietekme uz cenām, kā arī iedzīvotāju viedoklis par informācijas un saziņas kampaņām; turklāt iekļauti daži secinājumi, kuri var būt vērtīgi turpmākajām valūtas nomaiņām.

2. SKAIDRĀS NAUDAS NOMAIŅA

Skaidrās naudas nomaiņa ir visredzamākais elements valūtas nomaiņas procesā, jo tajā iesaistītas gandrīz visas finanšu institūcijas, uzņēmumi un iedzīvotāji. Šīs darbības panākumi ir atkarīgi no savlaicīgas euro skaidrās naudas piegādes visām iesaistītajām pusēm, kā arī no sagatavošanās iepriekšējo valūtu atgūšanai.

2.1. Priekšlaikus piegāde un pakārtota priekšlaikus piegāde līdz euro ieviešanas dienai

A) Kipra

Kipras centrālā banka (*CBC*) priekšlaikus euro piegādi komercbankām uzsāka 2007. gada 22. oktobrī — euro monētām, un 2007. gada 19. novembrī — euro banknotēm. Aptuveni 80 % no euro banknošu apjoma (EUR 950 milj.) un 64 % no euro monētu apjoma (EUR 64 milj.) piegādāja banku nozarei līdz euro ieviešanas dienai. Visas Kipras banku filiāles (aptuveni 900) bija iesaistītas priekšlaikus piegādes darbībās.

Vienlaikus uzsāka euro skaidrās naudas priekšlaikus piegādi mazumtirgotājiem. Lai gan uzņēmumiem, kas strādā ar skaidru naudu, *CBC* aktīvi skaidroja par vajadzību iesaistīties priekšlaikus piegādē, euro skaidrās naudas pasūtījumu skaits bija krietni vien mazāks par plānoto. Daudzi mazie uzņēmēji apgalvoja, ka bijis sarežģīti un dārgi izpildīt visas pakārtotas priekšlaikus piegādes prasības. Lai atrisinātu šo problēmu, bankas, vienojoties ar *CBC*, ļāva uzņēmumiem veikt pakārtotas priekšlaikus piegādes darbības 31. decembrī, izmantojot vienkāršotu procedūru. Aptuveni 58 % no 1377 uzņēmumiem, kurus iesaistīja pakārtotā

¹ Kipras un Maltas valūtas nomaiņas plānā precīzi noteikts, ka būtu jāpiemēro tā saucamais „lielā sprādziena” scenārijs ar viena mēneša vienlaicīgas apgrozības periodu. Pirmās kārtas euro zonas valstis ieviesa euro saskaņā ar „Madrīdes” scenāriju, kurā paredzēts trīs gadu pārejas periods (viens gads Grieķijai). Slovēnija bija pirmā valsts, kas izmantoja „lielā sprādziena” scenāriju, ar ko euro banknotes un monētas ieviesa tajā pašā dienā, kad euro tika piešķirts likumīga maksāšanas līdzekļa statuss (2007. gada 1. janvārī).

priekšlaikus piegādē, izmantoja šo vienkāršoto procedūru, un tiem kopumā piegādāja EUR 3,3 milj. (salīdzinājumā ar EUR 11,1 milj., ko piegādāja saskaņā ar standarta procedūru).

Turklāt dažas bankas no 1. novembra sāka klientiem mainīt Kipras mārciņas pret euro banknotēm, piemērojot pārrēķina kursu un neiekasējot izmaksas, tādējādi ļaujot uzņēmumiem, kuri nevarēja uzņemties pakārtotas priekšlaikus piegādes slogu, nopirkt euro skaidrā naudā jau iepriekš.

Uzņēmējiem darīja pieejamus aptuveni 40 000 fasētu monētu komplektus (sākuma komplekti), katru EUR 172 vērtībā, bet pārdeva tikai 22 000 monētu komplektus. Tā kā minētie sākuma komplekti bija fasētu monētu rullīši, bankas varēja viegli izmantot atlikušos komplektus pēc euro ieviešanas dienas.

Plašākai sabiedrībai 250 000 mini komplektus, katru CYP 10 (EUR 17,09) vērtībā, darīja pieejamus 2007. gada 3. decembrī. Tika pārdoti aptuveni 189 000 monētu mini komplekti. Saskaņā ar *Eurobarometer* apsekojumu² vairāk nekā 70 % iedzīvotāju, kuri bija iegādājušies mini komplektu, to atvēra un sāka lietot monētas pēc valūtas nomaiņas, turpretim aptuveni 20 % atstāja to neskartu.

No valūtas nomaiņas dienas nepārdotos monētu mini komplektus eksportēja, lai apmierinātu pieprasījumu no monētu kolekcionāriem ārzemēs. Kipras euro monētas EUR 3,5 milj. vērtībā eksportēja pirmajās trīs janvāra nedēļās.

B) Malta

Euro skaidrās naudas priekšlaikus piegāde komercbankām sākās 2007. gada 15. septembrī. Līdz euro ieviešanas dienai aptuveni 107 bankas saņēma euro banknotes EUR 540 milj. vērtībā un euro monētas EUR 27,81 milj. vērtībā.

Priekšlaikus piegādes posmā (kas sākās 2007. gada 1. decembrī) 134 uzņēmumiem piegādāja euro banknotes EUR 3,9 milj. vērtībā un monētas EUR 1,9 milj. vērtībā. Priekšlaikus piegādes posmā piedalījās samērā neliels uzņēmumu skaits, iespējams tāpēc, ka bija jāievēro diezgan stingri nosacījumi.

Ņemot vērā apgrozībā esošo īpaši lielo skaidrās naudas daudzumu, Maltas Centrālā banka rosināja iedzīvotājus noguldīt pārāk lielo skaidrās naudas apjomu bankās no 1. decembra. Tajā pašā laikā bankas sāka mainīt Maltas liras banknotes un monētas pret euro bez maksas, lai sniegtu iespēju mazajiem uzņēmumiem iegūt euro skaidro naudu pirms valūtas nomaiņas.

Daudzi uzņēmumi izvēlējās iegādāties sākuma komplektus, lai nodrošinātu pietiekamu euro monētu daudzumu. Tika pārdoti visi uzņēmumiem paredzētie 33 000 sākuma komplekti (katrs EUR 131 vērtībā). Bankas reģistrēja dažus pieteikumus tādiem sākuma komplektiem, kuros ietvertas gan monētas, gan banknotes, un dažus pieteikumus sākuma komplektiem, kuru saturs atšķiras no piedāvātā standarta.

Maltā arī tika reģistrēti apjomīgi Maltas monētu pasūtījumi, ko veica ārzemju kolekcionāri. No euro ieviešanas dienas līdz 25. janvārim privātās bankas laida apgrozībā aptuveni 1 200 000 katras nominālvērtības vienības. Tajā pašā laikā Maltas Centrālā banka ārzemēs pārdeva aptuveni 32 000 euro prezentācijas komplektus un apmainīja aptuveni 10 000 katras nominālvērtības monētas darījumos ar citām euro zonas centrālajām bankām.

Fakts, ka uzņēmēji neizrādīja lielu interesi par priekšlaikus piegādi, apstiprina negatīvo ietekmi, ko radīja stingrās drošības un informācijas prasības, jo īpaši maziem

² *Flash Eurobarometer 223* apsekojums, (2008. gada februāris).

uzņēmumiem. Tādēļ ECB pašlaik pēta iespēju vienkāršot tās pamatnostādnes par priekšlaikus piegādi turpmākām valūtas nomaiņām, ņemot vērā jo īpaši vienkāršoto procedūru, ko piemēroja Kiprā decembra beigās.

Monētu komplektu pieprasījuma un piegādes neatbilstošā proporcija norāda uz to, cik svarīgi ir rūpīgi plānot ražojamās valūtas apjomu. Viens monētu komplekts uz saimniecību, šķiet, ir saprātīga robežvērtība.

Samērā lieli izvesto monētu apjomi norāda uz to, ka jāņem vērā kolekcionāru tirgus pieprasījums, jo īpaši mazām valstīm. Kolekcionāru pasūtījumi var būtiski mainīt pieejamo monētu apjomu valūtas nomaiņas laikā.

2.2. Vienlaicīgas apgrozības periods

Kipra un Malta izvēlējās noteikt viena mēneša vienlaicīgas apgrozības periodu. Vienmērīga valūtas nomaiņa šajās divās valstīs apstiprināja, ka četras nedēļas ir pietiekams laikposms, lai ieviestu jauno valūtu un atgūtu ievērojamu apjomu iepriekšējās valūtas.³

2.2.1. Euro monētu un banknošu izplatīšana pēc euro ieviešanas dienas

Banku automāti (*ATM*) un apkalpošana bankās klātienē bija galvenie veidi, kā iedzīvotāji un uzņēmumi varēja iegūt euro pirmajās dienās pēc valūtas nomaiņas. Tomēr abās valstīs iedzīvotāji arī plaši izmantoja mazumtirdzniecības vietas, lai atbrīvotos no iepriekšējās valūtas un nopirktu euro.

A) Kipra

Lai atvieglotu Kipras mārciņu nomaiņu pret euro, vairākas banku filiāles bija atvērtas 2008. gada 1. janvārī, kas parasti ir banku brīvdiena.

Kipras iedzīvotāji apmeklēja banku aptuveni 336 000 reizes pirmajās 10 šā gada dienās un izņēma vai samainīja vairāk nekā EUR 578 milj. (vidēji EUR 1177 uz vienu operāciju).

Visus 550 *ATM* pielāgoja, lai no 1. janvāra plkst. 00:30 tie izdotu tikai euro banknotes. Pirmajās divās nedēļās pēc valūtas nomaiņas *ATM* izdeva tikai mazas nominālvērtības banknotes, lai samazinātu atlikuma apjomu, kas mazumtirgotājiem bija jāizdod, veicot darījumus ar skaidru naudu. Kipras iedzīvotāji izņēma vairāk nekā EUR 32 milj., veicot aptuveni 251 000 darījumus pirmajās desmit dienās pēc valūtas nomaiņas. Vidēji, veicot vienu darījumu, izņēma EUR 127.

Tāpat kā Slovēnijā un dažās valstīs, kurās euro ieviesa 2002. gadā (piem., Vācija un Spānija), liela daļa iedzīvotāju devās uz banku, nevis izmantoja *ATM*, lai iegūtu jauno valūtu pirmajās dienās pēc valūtas nomaiņas. Salīdzinot rādītājus par visu vienlaicīgas apgrozības periodu (2008. gada janvāris) ar rādītājiem par 2007. gada janvāri, konstatēts 55 % kāpums attiecībā uz izņemtās un samainītās valūtas vērtību, kur attiecīgi 61 % pieaugums attiecas uz darījumu apjomu, ko veica klātienē tirdzniecības vietā, savukārt darījumu apjoms, izmantojot *ATM*, palielinājās tikai par 23 %⁴.

³ Vienlaicīgas apgrozības periods ir periods, kas sākas euro ieviešanas dienā un kurā gan euro, gan iepriekšējai valūtai (t.i., vecajai valsts valūtai) ir likumīga maksāšanas līdzekļa statuss. Tas var ilgt līdz sešiem mēnešiem, bet dalībvalstis minēto periodu var samazināt. Pirmās kārtas valūtas nomaiņas laikā vairums valstu izvēlējās divu mēnešu vienlaicīgas apgrozības periodu. Slovēnija izvēlējās tikai 14 dienu vienlaicīgas apgrozības periodu.

⁴ *ATM* darījumu vērtība palielinājās tikai par 15 % galvenokārt tāpēc, ka *ATM* 2008. gada janvārī izdeva tikai zemas nominālvērtības banknotes.

Samērā augstā vidējā valūtas maiņas un izņemšanas vērtība uz bankas darījumu Kiprā (EUR 1177) norāda uz to, ka iedzīvotāji glabāja lielus iepriekšējās valūtas skaidrās naudas apjomus, tādējādi izraisot rindas bankās pirmajās dienās pēc valūtas nomaiņas, lai arī bankas izņemuma kārtā bija atvērtas 1. janvārī. Tomēr situācija bankās ātri atgriezās ierastajā kārtībā.

B) Malta

No 1. līdz 10. janvārim klātienē tirdzniecības vietās notika gandrīz 230 000 valūtas maiņas darījumi, kuru kopējais apmērs bija aptuveni EUR 165 milj. Vidējais valūtas maiņas apmērs bija aptuveni EUR 720. Maltā bija lielāks skaits euro izņemšanas operāciju no *ATM* nekā klātienē bankā, bet bankās nopirkta euro kopējā vērtība bija vairāk nekā četras reizes lielāka.

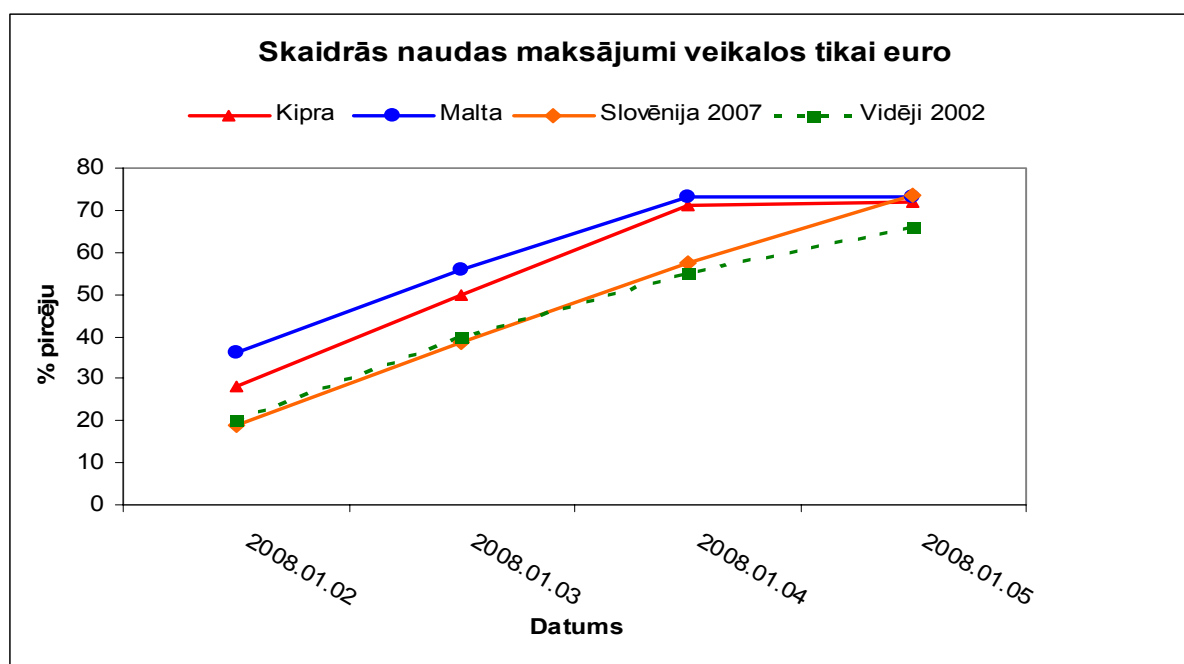
Aptuveni 90 % no visiem *ATM* (kopā — 154) Maltā izdeva tikai euro banknotes no 1. janvāra plkst. 00:00, pārējos bankas automātus pielāgoja turpmākajās stundās. Aptuveni 316 000 valūtas izņemšanas operācijas, kuru kopējais apjoms bija apmēram EUR 40 milj., notika līdz 10. janvārim ieskaitot. Tāpat kā Kiprā, veicot vienu darījumu, tika izņemti aptuveni EUR 126.

Tā kā iedzīvotāji šķita ļoti ieinteresēti samainīt to rīcībā esošo valsts skaidro naudu pret euro un izņemt euro skaidro naudu, dažās banku filiālēs radās lielas rindas. Vairākās bankās atvēra īpašus apkalpošanas lodziņus uzņēmumiem, lai samazinātu gaidīšanas laiku. Tomēr vēl garākas rindas pat nedēļu pēc valūtas nomaiņas norādīja uz to, ka pieņemtie pasākumi ne vienmēr bija efektīvi. Lai arī tika nodarbināti 600 kasieri, bankas nebija pilnībā sagatavojušās tik lielai papildu darba slodzei.

2.2.2. Skaidrās naudas maksājumu attīstība

Rādītāji par maksājumiem skaidrā naudā liecina par to, ka euro īsā laikposmā ir kļuvusi par Maltas un Kipras valūtu. Skaidro naudu pirmajās dienās izmantoja daudz vairāk nekā pirmajā kārtā (sk. 1. attēlu). Abās valstīs euro skaidrās naudas maksājumu daļa veikalos sasniedza 70 % no visiem skaidrās naudas maksājumiem 4. janvārī, turpretim 2002. gadā veiktajā valūtas nomaiņas posmā euro skaidrās naudas maksājumu daļa nepārsniedza 70 % līdz 6. janvārim. Vairāk nekā 90 % mazumtirgotāju izdeva atlikumu tikai euro no 2008. gada 2. janvāra.

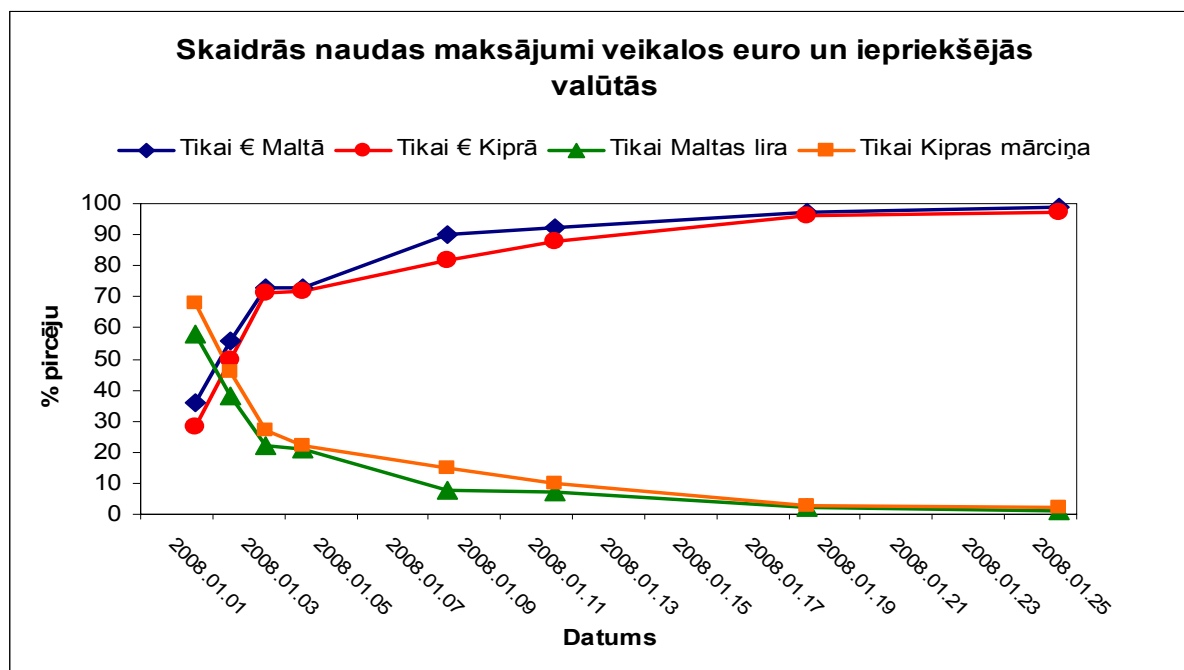
1. attēls

Avots: Komisijas dienesti.

Tā rezultātā maksājumi iepriekšējās valūtās strauji pazeminājās no 100 % 2007. gada 29. decembrī līdz tikai 7 %-10 % no visiem skaidrās naudas maksājumiem 2008. gada 12. janvārī. 2008. gada 20. janvārī (t.i., desmit dienas pirms bija beidzies vienlaicīgas apgrozības periods) tikai 3 % no maksājumiem veikalos tika veikti iepriekšējās valūtās (sk. 2. attēlu).

2. attēls

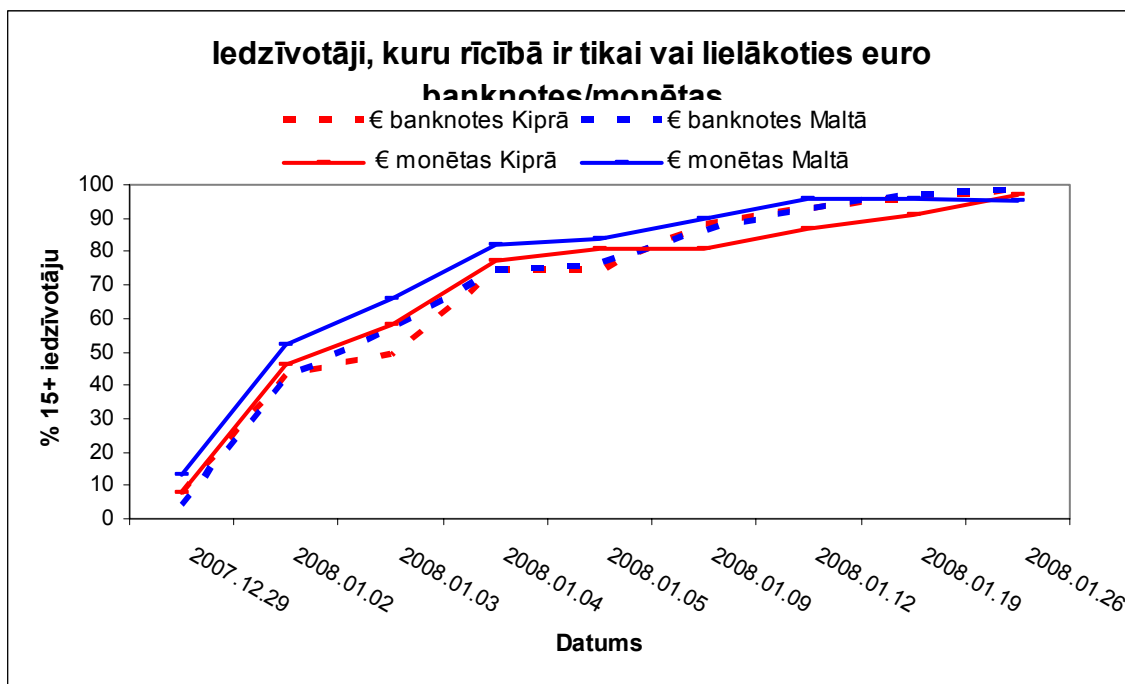
Avots: Komisijas dienesti.

Dažiem mazumtirgotājiem pietrūka skaidrās naudas pirmajās dienās, jo daudzi iedzīvotāji, kurus bija nogurdinājušas garās rindas bankās, izmantoja veikalus, lai samainītu iepriekšējo valūtu. Tā rezultātā kasieriem vajadzēja vairāk augstas nominālvērtības euro monētas un zemas nominālvērtības euro banknotes, nekā bija sākotnēji plānots.

Dažiem mazumtirgotājiem un pakalpojumu sniedzējiem Maltā (piem., autobusu vadītājiem) beidzās 1 un 2 euro centu monētas, kuras bija jāizdod kā atlikums. Tā kā cenu noapaļošana bija aizliegta ar likumu, tika pieprasīti negaidīti dažu nominālvērtību apjomi un Maltas centrālā banka saņēma papildu pasūtījumus.

Komisijas apsekojuma rezultāti, kas atspoguļoti 3. attēlā, norāda, ka jau 12 dienas pēc valūtas nomaiņas vairāk nekā 90 % gan Maltas, gan Kipras iedzīvotāju rīcībā bija *tikai vai lielākā daļa* euro monētu un banknošu. Valūtas nomaiņa bija negaidīti ātra, ņemot vērā to, ka salīdzinājumā ar Slovēniju mazāk cilvēku bija iegādājušies euro skaidro naudu pirms euro ieviešanas dienas. 2007. gada 29. decembrī 7 % Kipras iedzīvotāju rīcībā bija lielākoties euro banknotes, turpretim 8 % iedzīvotāju bija lielākoties euro monētas. Minētie rādītāji Maltā ir attiecīgi 4 % un 12 %. Slovēnijā salīdzināmajā laikposmā šis īpatsvars sasniedza 20 % attiecībā uz euro banknotēm un 27 %— euro monētām.

3. attēls

Avots: Komisijas dienesti.

Iedzīvotāji ļoti ātri pierada pie jaunās valūtas. 2008. gada februāra sākumā gandrīz 90 % no Maltas iedzīvotājiem un 95 % no Kipras iedzīvotājiem bija viegli vai diezgan viegli atšķirt euro banknotes. Vairāk nekā puse no Maltas iedzīvotājiem (53 %), veicot ikdienas pirkumus, visbiežāk cenas rēķināja euro, un aptuveni 40 % iedzīvotāju cenas rēķināja euro, veicot ekskluzīvus pirkumus. Kipras iedzīvotāji joprojām cenas rēķināja mārciņās, pērkot dārgas preces, bet, veicot ikdienas pirkumus, viņi rēķināja lielākoties euro.⁵

2.2.3. Iepriekšējo valūtu atgūšana

Iepriekšējās valūtas sāka atgūt 2007. gada pēdējos mēnešos. 2008. gada 1. janvārī Maltā jau bija atgūti aptuveni 40 % no apgrozībā esošo banknošu vērtības, Kiprā – aptuveni 10 %. Šis process paātrinājās pirmajās janvāra dienās, Kiprā vienā dienā tika izņemti 5 %–6 % no apgrozībā esošo iepriekšējās valūtas banknošu apjoma un Maltā — aptuveni 3 %.

Aptuveni 50 % no Kipras mārciņu un Maltas liru 1. janvārī apgrozībā esošās banknošu vērtības atguva attiecīgi līdz 15. janvārim un 17. janvārim⁶. Abās valstīs iepriekšējās valūtas atgūšanas ritms bija ātrāks nekā 2002. gadā, kur 50 % robežu sasniedza tikai 21. janvārī. Aptuveni 25 % Kipras un 35 % Maltas iepriekšējās valūtas skaidrās naudas joprojām bija apgrozībā janvāra beigās, kas ir diezgan līdzīgs rādītājs 2002. gadā novērotajam rezultātam.⁷

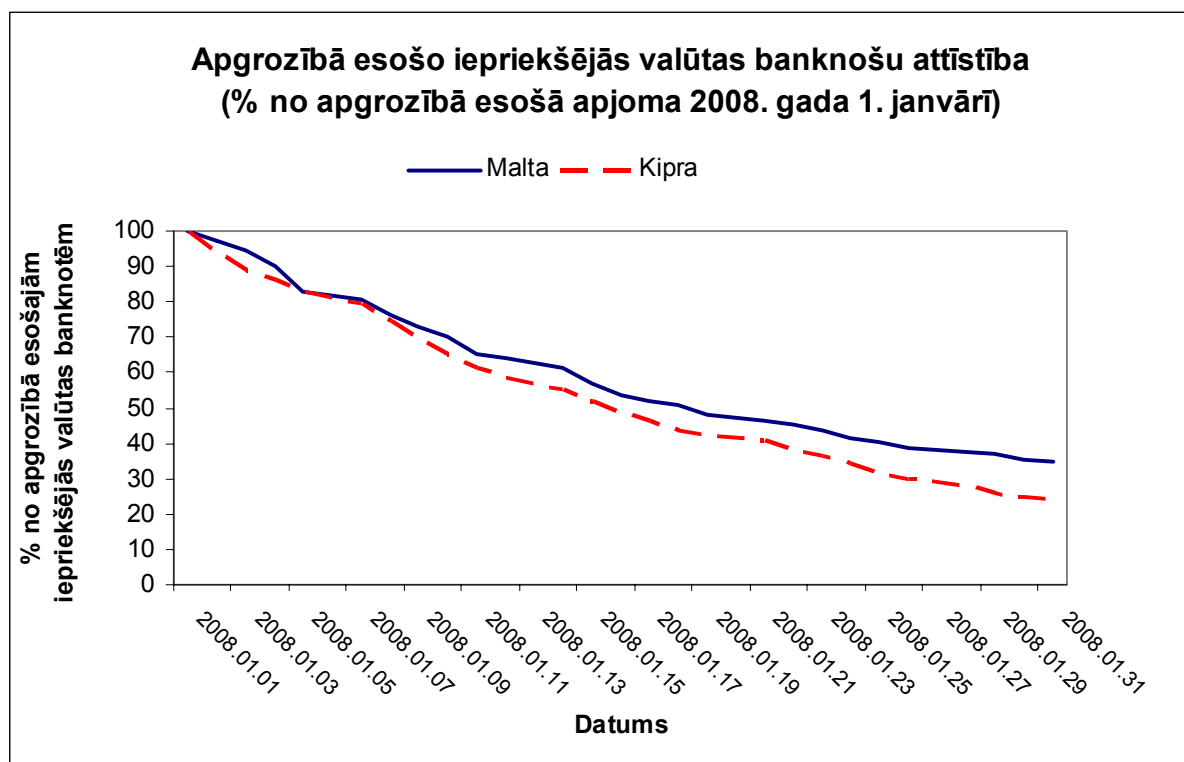
⁵ *Flash Eurobarometer 222* apsekojums par Kipru un *Flash Eurobarometer 223* apsekojums par Maltu, abi par 2008. gada februāri.

⁶ 2008. gada 1. janvārī apgrozībā esošo Kipras mārciņu banknošu un monētu kopējā vērtība sasniedza attiecīgi EUR 994 milj. un EUR 66 milj. Maltas lirai attiecīgie rādītāji bija EUR 635 milj. un EUR 44 milj.

⁷ Kipras Centrālā banka vēl desmit gadus pēc euro ieviešanas dienas turpinās bez maksas mainīt iepriekšējās valūtas banknotes, savukārt monētas — vēl divus gadus pēc minētā datuma. Maltas Centrālā banka turpinās veikt Maltas liras monētu un banknošu nomainīšanu attiecīgi līdz 2010. gada 2. februārim un 2018. gada 1. februārim.

Kopumā no skaidrās naudas pārvadājumu uzņēmumiem vai no bankām netika saņemti ziņojumi par problēmām attiecībā uz iepriekšējās valūtas savākšanu un glabāšanu.

4. attēls

Avots: ECB

Skaidrās naudas valūtas nomaiņa Kiprā un Maltā apstiprina to, ka īss vienlaicīgs apgrozības periods ir tehniski iespējams pat tādās valstīs, kurās apgrozībā ir ļoti augsts skaidrās naudas apjoms.

Lai gan bankas veica īpašus pasākumus, lai tiktu galā ar lielu papildu darba slodzi, ar to ne vienmēr pietika, lai novērstu rindas pirmajās divās nedēļās pēc valūtas nomaiņas. Lai atvieglotu pāreju uz jaunu valūtu, pirms šādas nomaiņas efektīvi jāveicina arī iepriekšējo valūtu atgūšana līdz euro ieviešanas dienai, plaša priekšlaicīga piegāde un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu izmantošana, veicot maksājumus.

3. FINANŠU UN ADMINISTRATĪVO SISTĒMU PIELĀGOŠANA

Saskaņā ar „lielā sprādziena” valūtas nomaiņas scenāriju, ko izvēlējās gan Kipra, gan Malta, visas administratīvās un finanšu sistēmas darbojās tikai to attiecīgajā valstī valūtā līdz 2007. gada 31. decembrim, un pāreja uz euro notika 2008. gada 1. janvārī.

Atbilstīgi visiem pieejamajiem datiem Kipras un Maltas valsts pārvaldes iestādes un uzņēmumi spēja pienācīgi un laikus sagatavoties. Eksperti no abām dalībvalstīm piedalījās informācijas un mācību darbībās, kuras organizēja Komisija/*OLAF*, ECB un *Europol*, lai iepazīstinātu ar procedūrām un metodēm, kuras paredzētas, lai aizsargātu euro pret viltošanu.

Gandrīz visi 2007. gada septembrī⁸ apsektie uzņēmumi abās valstīs bija informēti par valūtas nomaiņu un bija uzsākuši sagatavošanās darbus.

Valūtas nomaiņas laikposmā no bankām vai mazumtirgotājiem netika saņemti ziņojumi par būtiskām tehniskām problēmām. Vienlīdz vienmērīgi noritēja valūtas nomaiņa *ATM*, karšu maksājumu sistēmās un banku kontos.

4. CENU IZMAIŅAS

4.1. Cenu uzraudzība valūtas nomaiņas laikā

Eurobarometer 2007. gada septembrī veiktā apsekojuma rezultāti par to, kā sabiedrība uztvēra euro, norāda, ka vairāk nekā trīs ceturtdaļas iedzīvotāju gan Kiprā, gan Maltā bija norūpējušies par pārkāpumiem un krāpšanos ar cenām valūtas nomaiņas laikā. Lai novērstu šīs bažas abas valstis piemēroja visaptverošu pasākumu kopumu.

Kiprā pareizu dubulto cenu norādīšanu⁹ stingri uzraudzīja pieci euro novērošanas centri, un biežāk pirktu preču cenas uzraudzīja Finanšu ministrija un patērētāju aizsardzības apvienības. Godīgas cenu noteikšanas kodekss, uz ko parakstījās 7579 uzņēmumi, samērā veiksmīgi ierobežoja cenu kāpumu, jo vairums pārkāpumu tika konstatēti to uzņēmumu vidū, kuri *nebija parakstījušies*. Euro novērošanas centri sazinājās ar mazumtirgotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, kuru noteiktās cenas bija pārāk augstas (galvenokārt bārdziņi, frizieri, kebabu pārdevēji, privāto autostāvvietu īpašnieki, ārsti, kafejnīcu un kinoteātru īpašnieki), lai uzzinātu šādas rīcības iemeslus, un publicēja tīmeklī to uzņēmumu vārdus, kuri pārkāpa noteikumus valūtas nomaiņas laikā.

Maltā cenu situāciju uzrauga Valsts euro ieviešanas komiteja (*NECC*)¹⁰, kura ir noslēgusi *FAIR* iniciatīvu ar vairāk nekā 7900 uzņēmumiem.

Malta ir pirmā valsts, kur cenu pielāgošana, pārejot uz euro, aizliegta ar likumu¹¹. Katrs ziņojums par cenu noapaļošanu, par ko paziņo euro informatīvajā tālruņa līnijā vai ko iedzīvotāji nosūta pa e-pastu, tiek nekavējoties izskatīts. Pirmajās septiņās gada nedēļās pēc *NECC* izteikta brīdinājuma par negodīgu cenu paaugstināšanu euro ieviešanas dēļ aptuveni 107 veikalu īpašnieki un citi pakalpojumu sniedzēji (tostarp daudzi ārsti un daži autostāvvietu īpašnieki) pārskatīja cenas un tās pazemināja. Nepamatotas cenu paaugstināšanas gadījumā soda naudu piemēroja trim uzņēmumiem, bet aptuveni 96 sūdzības izrādījās nepamatotas.

4.2. Cenu tendences

Inflācijas tendences Kiprā un Maltā 2007. gadā lielā mērā ietekmēja globāli faktori. Gada pirmajā pusē samērā zemā inflācija bija novērojama lielā mērā enerģijas cenu labvēlīgas

⁸ *Flash Eurobarometer* 218 (2007. gada septembris) apsekojums par Kipru, *NECC* Uzņēmumu apsekojums [*NECC Business Survey*] (2007. gada septembris) par Maltu.

⁹ Noteikums par dubulto cenu norādīšanu Kipras mārciņās un euro stājās spēkā 2007. gada 1. septembrī ar termiņu līdz 2008. gada 30. septembrim. Maltā noteikums par dubulto cenu norādīšanu Maltas lirās un euro stājās spēkā 2007. gada 11. jūlijā ar termiņu līdz 2008. gada 30. jūnijam.

¹⁰ Cenu uzraudzību veiks līdz 2008. gada jūnijam.

¹¹ Saskaņā ar Maltas euro ieviešanas aktu (*CAP.485*) naudas summu izlīdzināšana ir atļauta tikai gadījumā, ja tās rezultātā iegūst naudas summu euro, kura ir mazāka nekā ekvivalenta naudas summa Maltas lirās pirms pārejas uz euro. Ja naudas summas veido daļu no nepārtrauktības robežvērtību noteikšanai, šādu summu konvertēšanu euro vajadzības gadījumā drīkst izlīdzināt, lai nodrošinātu blakus intervālu robežvērtību nepārtrauktību un skaidri nošķirtu robežvērtības intervālu. Ja to paredz tehnisku ierobežojumu noteikti ārkārtas apstākļi, un pēc tam, kad Euro novērošanas centram iesniegts pieteikums, Euro novērošanas centrs var atļaut veikt izlīdzināšanu citā veidā, šim nolūkam paredzot noteikumus un nosacījumus.

amatietekmes dēļ, kur tendence mainījās no 2007. gada augusta/septembra. Tādēļ 2007. gada otrajā pusē enerģijas cenu nelabvēlīgā amatietekme saistībā ar pieaugušajām izejmateriālu cenām veicināja inflācijas paaugstināšanos.

Kiprā gada inflācijas vidējais rādītājs bija 2,2 % 2007. gadā, zemi rādītāji bija pirmajā gada pusē, kuri paaugstinājās gada otrajā pusē. Pieaugošā 2007. gada SPCI inflācijas tendence turpinājās 2008. gada pirmajā mēnesī. Tādējādi gada inflācija bija 4,7 % 2008. gada februārī, palielinoties no 4,1 % 2008. gada janvārī. Maltā gada inflācijas vidējais rādītājs 2007. gadā bija 0,7 %, un tika novērotas inflācijas svārstības: pēc pazemināšanās gada pirmajā pusē inflācija gada otrajā pusē paaugstinājās. Februārī gada rādītājs bija 4,0%, palielinoties no 3,8 % 2008. gada janvārī.

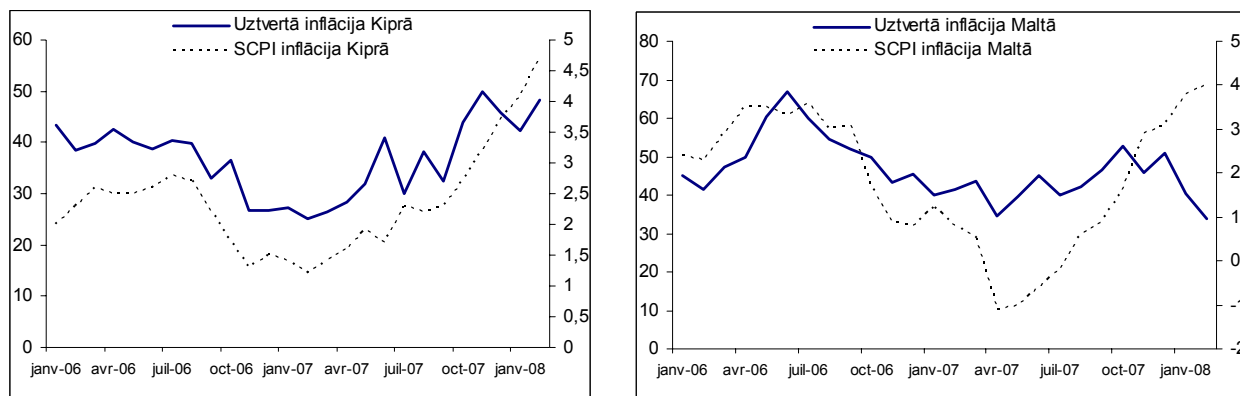
Eurostat provizoriskajā novērtējumā (Pāreja uz euro un inflācija Kiprā un Maltā, 2008. gada aprīlis) norādīts, ka gan Kiprā, gan Maltā valūtas nomaiņas kopējā ietekme uz nominālo inflāciju valūtas nomaiņas laikā un uzreiz pēc tam bija, iespējams, no 0,2 līdz 0,3 procentu punktiem. Šīs aplēses par Kipru un Maltu atbilst pirmās kārtas valūtas nomaiņas pieredzei 2002. gadā un Slovēnijas pieredzei 2007. gadā. Tādēļ *Eurostat* uzskata, ka sekas, ko radījusi pāreja uz euro Kiprā un Maltā, šķiet ievērojamas, bet ne tik spēcīgas, lai ietekmētu nominālo inflāciju abās valstīs. Vajadzības gadījumā *Eurostat* atjauninās savus secinājumus par pārejas uz euro ietekmi Kiprā un Maltā, kad būs pieejama turpmāka informācija.

4.3. Cenu uztvere

Komisijas dienestu iegūtie dati liecina par to, ka kopumā dažu pēdējo gadu laikā Kiprā un Maltā uztvertā inflācija sekoja SPCI inflācijas tendencei. Kiprā uztvertā inflācija cieši sekoja nominālās inflācijas rādītājam, jo abās kopā 2007. gada sākumā bija novērojama pieauguma tendence. Arī Maltā uztvertā inflācija pietuvojās SPCI inflācijai, bet mazākā mērā, jo SPCI inflācijas straujā pazemināšanās aprīlī neatbilda uztvertās inflācijas attiecīgajam kritumam.

Dati, kas pieejami kopš pārejas uz euro, norāda uz to, ka inflācijas uztvere sākotnēji nav ietekmēta. Ņemot vērā pieaugošo SPCI inflāciju, uztvertā inflācija Kiprā samazinājās līdz 42,3 procentu punktiem 2008. gada janvārī, salīdzinājumā ar 45,7 procentu punktiem pagājušā gada decembrī, un uztvertā inflācija Maltā 2008. gada janvārī bija 40,5 procentu punkti, samazinoties no 51,0 procentu punktiem iepriekšējā mēnesī. Tādēļ šķiet, ka ne SPCI inflācijas tempa paātrināšanās, ne iespējamā euro ieviešanas ietekme uz cenām nav ietekmējusi to, kā patērētāji uztvēruši inflāciju. Citi faktori, tādi kā informācijas kampaņas, iespējams, ir palīdzējušas samazināt inflācijas uztveri divās jaunajās euro zonas dalībvalstīs. Iespējams, ka Maltā tas ir saistīts ar aizliegumu izlīdzināt cenas un šī noteikuma stingru izpildi.

5. attēls

Avots: Komisijas dienesti.

Tomēr 2008. gada februārī situācija mainījās tikai daļēji. Maltā inflācijas uztvere turpināja samazināties, sasniedzot 34,0 procentu punktus no 40,5 procentu punktiem 2008. gada janvārī, savukārt Kiprā uztvertā inflācija pieauga līdz 48,2 procentu punktiem no 42,3 procentu punktiem 2008. gada janvārī. Tomēr būtu pārāgri izdarīt secinājumus par turpmākām tendencēm inflācijas uztverē Kiprā un Maltā.

Kipra un Malta piedzīvoja inflācijas spiedienu no 2007. gada vidus, galvenokārt inflācijas pieauguma dēļ globālā mērogā enerģijas un pārtikas apakškategoriās. Tajā pašā laikā inflācijas uztvere kopumā sekoja SPCI inflācijas tendencei. Pirmajā mēnesī pēc euro ieviešanas inflācijas uztvere tika kontrolēta, lai arī pieauga izmērītā inflācija. Februārī uztvertā inflācija Kiprā pieauga, bet Maltā tā aizvien pazeminājās.

5. VALŪTAS NOMAIŅAS SAZIŅAS KAMPAŅA UN SABIEDRĪBAS VIEDOKLIS

Kipras euro kampaņu un valsts euro tīmekļa vietni (www.euro.cy) oficiāli atklāja 2006. gada 31. maijā. Kampaņa plašsaziņas līdzekļos tika uzsākta tikai 2007. gada pavasarī, daļēji tāpēc, ka radās problēmas konkursā par sabiedrisko attiecību aģentūras atlasī. Kampaņā īpašu uzmanību pievērta MVU, lauku apvidiem un mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām. Galvenie temati bija valūtas nomaiņas termiņi, euro priekšrocības, valūtas kurss un bažas par nepamatotu cenu kāpumu. Galvenie informācijas izplatīšanas avoti bija radio (10225 sižeti), televīzija (3260 sižeti) un iespiesti reklāmas materiāli (206 žurnālu un 241 avīžu reklāmas). „Eurobus” autobusi devās apkārt salai, lai informētu cilvēkus attālos rajonos. Ievērojot nepārtraukti zemo atbalstu euro, pēdējos mēnešos Kipras iestādes palielināja saziņas pasākumus, galvenokārt, lai informētu mazāk aizsargātās iedzīvotāju grupas. Eiropas Komisija atbalstīja vairākus pasākumus, tostarp nesen izveidotās euro izstādes organizēšanu, konferenci un semināru žurnālistiem, valsts skolu sacensības un reklāmas materiālu sagatavošanu.

Šķiet, ka informācijas kampaņa ir devusi ļoti labus rezultātus. Saskaņā ar *Eurobarometer* 2008. gada februāra apsekojumu, 9 no 10 Kipras iedzīvotājiem bija ļoti labi vai diezgan labi informēti par valūtas nomaiņu. Vairumam iedzīvotāju galvenais informācijas avots bija plašsaziņas līdzekļi (61%), tam sekoja komercbankas (16%) un Kipras Centrālā banka (10%). Attiecībā uz valsts iestāžu sniegto informāciju par euro iedzīvotāji bija ļoti apmierināti (49%) vai diezgan apmierināti (44%). Astoņi no desmit Kipras iedzīvotājiem saņēma euro kalkulatoru, kas tiem izrādījās ļoti noderīgs. 2008. gada februārī aptuveni 80% *Eurobarometer* apsekoto cilvēku aizvien vēlējās iegūt vairāk informācijas par godīgu cenu noapaļošanu un pareizu cenu noteikšanu, kā arī par euro ietekmi sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā jomā un euro drošības elementiem.

Maltā sākotnēji zemo atbalstu euro pozitīvi ietekmēja visaptveroša vairāku posmu kampaņa, pirmkārt, uzmanību veltot zināšanām par euro un tā priekšrocībām, pēc tam pievēršoties valūtas nomaiņas praktiskiem aspektiem. Tā nodrošināja plašsaziņas līdzekļu pasākumu kopumu (4750 televīzijas sižeti, 20125 radio sižeti un 1465 avīžu un žurnālu reklāmas) un tiešās (*person-to-person*) saziņas darbības (euro informatīvā tālruņa līnija, kontakti ar presi, NVO, vietējās pašvaldības un draudzes, patērētāju un uzņēmumu organizācijas, skolas un mazāk aizsargātās iedzīvotāju grupas). Iedzīvotāju bažas par negodīgu cenu praksi periodiski kļiedēja informācijas kampaņas laikā. Ar īpašu tīmekļa vietni (www.euro.gov.mt) atbalstīja visas darbības un metodiski iekļāva visu informāciju, kas saistīta ar euro.

Saskaņā ar nolīgumu par partnerību Eiropas Komisija atbalstīja divas euro izstādes un konferenci par euro, vispārējās sabiedrības un vienlaicīgas apgrozības perioda apsekojumu, kā arī valsts skolas sacensības.

Šķiet, ka garā un intensīvā informācijas kampaņa ir devusi ļoti labus rezultātus. Saskaņā ar *Eurobarometer* 2008. gada februāra apsekojumu, 9 no 10 Maltas iedzīvotājiem bija ļoti labi vai diezgan labi informēti par valūtas nomaiņu. Plašsaziņas līdzekļi bija svarīgākais informācijas avots vairumam iedzīvotāju (68 %), un televīzija tika uzskatīta par visefektīvāko avotu. Televīzijas sižetus noskatījās 87 % iedzīvotāju, no kuriem 90 % atzina tos par diezgan noderīgiem vai ļoti noderīgiem. 2008. gada februārī 56 % *Eurobarometer* apsekoto iedzīvotāju aizvien vēlējās iegūt vairāk informācijas par godīgu cenu noapaļošanu un pareizu cenu noteikšanu, kā arī par euro drošības elementiem.

Valūtas nomaiņu un attiecīgo informācijas kampaņu abās valstīs uztvēra kā vienmērīgu un efektīvu. Tas pierāda to, ka labi pārvaldīta un visaptveroša saziņas kampaņa var palielināt sabiedrības atbalstu euro. Turklāt Maltas kampaņa liecina par to, ka bažas attiecībā uz cenu pieaugumu saistībā ar valūtas nomaiņu, var veiksmīgi kļedēt, izmantojot mērķtiecīgus un intensīvus informācijas pasākumus.